

ANTOINE BOËSSET (PARIJS)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
15 NOVEMBER 1640
2575A

Boëssets enige brief aan Huygens. De brief is geen antwoord op Huygens' (eerste) brief aan Boësset van 5 november 1640 (2565), die niet is aangekomen (zie Huygens' tweede brief aan Boësset van 19 januari 1641 [2614]).

Samenvatting: Boësset weerlegt Bans kritiek op zijn zetting van *Me veux-tu voir mourir*. Ban heeft de tekst verkeerd begrepen en zijn opvattingen over compositie zijn te dwangmatig om praktisch te zijn. Ban heeft zich met zijn kritiek belachelijk gemaakt.

Vermoedelijk verzonden met Mersennes brief aan Huygens van 14 november 1640 (2573A). Door Huygens op 9 december 1640 (met 2592) doorgestuurd aan Ban, samen met Mersennes brieven aan Huygens van 3 november 1640 (2564, met het 'Examen') en 14 november (2573A, met het 'Jugement'). Door Ban met zijn brief van 15 december (2597) aan Huygens teruggestuurd, tegelijk met het 'Jugement.' Door Huygens beantwoord op 19 januari 1641 (2614).

Primaire bronnen: Chartres, Bibl. Ville, Ms. 609, fol. 226v-227v: afschrift.

— Parijs, Bibl. Nat., Ms. Fr. Nouv. Acq. 6205, fols. 143r-144r (pp. 296-298): afschrift.

Vroegere uitgave: Waard 10, nr. 942, pp. 250-253: volledig.

Namen: Joan Albert Ban; Marin Mersenne; Gioseffo Zarlino.

Titels: *Me veux-tu voir mourir* (Ban 1640); *Me veux-tu voir mourir* (Boësset 1639).

Glossarium: accident (accidentie); air (lied); cadence (cadens); consonance (consonant [subst.]); chorde (toonhoogte); chorde principale (hoofdtoon [van een toonsoort]); chorde naturelle (laddereigen toonhoogte); diapason (octaaf); enfant de chœur (koorknaap); mode (tonsoort); musicien (musicus); replique (complementair interval); tierce majeure (grote tert); tierce mineure (kleine tert).

Transcriptie

Monsieur,

Ayant pris du Révérend Père Mersenne que vous ¹n'auriez pas désagréable que je me donnasse l'honneur de vous écrire, m'y croyant obligé par l'estime que vous daignez faire de moy, ce que je n'eusse jamais entrepris sans l'assurance qu'il m'en à donnée en l'occasion des corrections du Sieur Bannius, qui vous donneront la peyne de lire ce mauvais discours que je réduiray en peu pour ne vous ennuyer, ledit Révérend Père estant aussy capable de vous ravir par son discours (qu'il vous envoie) que le mien vous sera incommode, je vous diray donc, Monsieur, que je ne doute nullement que ledit Sieur Bannius ne soit fort docte en beaucoup de choses, mais j'ose bien dire ²qu'il fait paroistre qu'il n'entend pas la langue Françoisse, puisqu'il explique les parolles de l'air *Me veux-tu veoir mourir*, etc., pour un sujet d'indignation, ³de cholère et menace, ⁴veu que ce sont parolles de plaintes d'un amant qui fait l'impossible pour fleschir la personne qu'il ayme. En cela, comme dans l'ordre des consonances, il fait veoir n'avoir pas le sens commun.

Et pour l'*Examen* qu'il a fait de ce que toute la France admire, laissant à part l'explication du sens des parolles qu'il n'entend pas (comme j'ay dict), ⁵il est vray que, si le sens ⁶des parolles estoit tel qu'il les

1. Parijs: <n'avez>.

2. Parijs: <qu'il fait paroistre> ontbreekt.

3. Parijs: <de cholère et menace> ontbreekt.

4. Parijs: <puisque ce sont des paroles des plaints>.

5. Parijs: <s'il>.

6. Parijs: <des dictes parolles>.

explique, j'advoue que j'aurois fait un mauvais cheoix du mode dont je me suis servy, qui est plain de douceur et plus propre à exprimer la douleur et la plainte que la cholère, son diapason estant divisé⁷ dans la cadence par la tierce mineure, et sa⁸ replique estant pathétique et molle. C'est pourquoy j'ay eu raison de me servir dudict | 143v | mode pour esmouvoir à pityé la personne aymée. Que sy la signification des parolles eussent esté telles que ledict⁹ Sieur Bannius se l'est imaginé, je me serois servy du mode dont il a composé le sien, qui est du 7e mode, propre à la furie, aux crys¹⁰ et¹¹ au désespoir, à cause de la division de la tierce majeure, qui est aussy virile que la tierce mineure est molle, bien que, quand il me plaira,¹² j'exprimeray toute sorte de passion aussy bien en un mode qu'en l'autre. Et c'est une erreur de croire le contraire des accidentz, desquels l'on se peut servir avec adresse, les rendant tous esgaulx. Et je soustiens qu'il n'y¹³ a que le commencement et la fin qui les rend dissemblables. Ce n'est pas que j'improve de répéter quelquefois les chordes principales du mode dont l'on traicte, | 227r | comme dict Zarlin en plusieurs rencontres, et mesmes les cadences appartenantes ausdicts modes, mais, comme dans un discours un orateur a bonne grace de quitter son sujet pour raconter une belle histoire, de mesme le compositeur peut sortir de son mode avec le jugement requis en cest' occasion, attendu qu'à faulte d'icelluy il pourroit commettre de très-grandes absurditez, parce que, voulant faire quelque chose d'extraordinaire, il tomberoit dans un précipice, duquel il ne se pourroit retirer qu'en désordre. Mais quand la barque est conduite par le jugement, comme j'ay dict, il prevoit le chemin qu'il fault tenir pour user de¹⁴ ces chordes empruntées des aultres modes sans blesser les aureilles des auditeurs, et de rentrer aussy insensiblement dans ses cordes naturelles qu'il en est sorty, ce qui ne se peut faire sans beaucoup d'artifice et ne se peut acquérir sans travail.

Et ledict Sieur Bannius a trop estudié en philosophie | 144r | pour avoir peu acquérir le tiltre de grand musicien; et pour le faire croire aux professeurs de la France, il ne devoit pas envoyer l'*Examen* de mon ouvrage, et encores moins son air, dont il croit avoir triomphé et gagné la victoire, qui est digne de compassion plustost que d'envye, puisqu'il n'y a point d'enfant de chœur¹⁵ qui n'en puisse faire un meilleur. D'en faire un examen, c'est ce que je ne prétends pas. Je me contenteray de vous dire qu'il a imité ces misérables peintres qui, commenceant à griffonner, veullent desseigner un tableau d'importance. Ainsy je diray que, pour faire quelque chose de bien de¹⁶ sondict ouvrage, il faudroit refaire le commencement, le milieu et la fin, tant pour le sens des parolles que pour l'ordre desdictes consonances, qu'il a très-mal entendues. Et¹⁷ je tiendrois mon temps aussy mal employé à corriger les énormes faultes qu'il a commises, que celluy qu'il a perdu à faire un ouvrage sy imparfait.

Faictes donc, s'il vous plaist, Monsieur, qu'il estude en cette science une douzaine d'années, et, sy je suis en ce monde, je l'obligeray d'examiner ses ouvrages, qui seront peut-estre dignes de m'en donner la peyne.

C'est tout ce que je puis dire sur ce sujet, après vous avoir asseuré que je m'estime heureux d'avoir l'honneur d'estre cogneu de vous par l'estime que vous faictes du peu que je sçay faire, qui me donnera de l'émulation de faire mieux à l'advenir, afin de vous obliger à me continuer l'honneur de vostre bienveillance et de me dire,

Monsieur,

7. Parijs: <dans la cadence> ontbreekt.

8. Parijs: <replique qui est>.

9. Parijs: <Sieur> ontbreekt.

10. Parijs: <et> ontbreekt.

11. Parijs: <aux désespoirs>.

12. Parijs: <j'exprimeray aussy bien toute sorte de passion en un mode>.

13. Parijs: <a> ontbreekt.

14. Parijs: <ses>.

15. Parijs: <qu'il>.

16. Parijs: <sadicte>.

17. Parijs: <je> ontbreekt.

vostre très-humble et très-obéyssant serviteur
¹⁸Boësset.

¹⁹A Paris, le 15 Novembre 1640.

Vertaling

Mijnheer,

Na van de eerwaarde pater [Marin] Mersenne te hebben vernomen dat het u niet onaangenaam zou zijn dat ik, mij ertoe verplicht voelend door de achting die u zich verwaardigt jegens mij te hebben, mijzelf de eer zou gunnen aan u te schrijven, hetgeen ik nooit gedaan had zonder de verzekering die ²⁰hij mij heeft gegeven van uw achting, bij gelegenheid van de correcties van de heer [Joan Albert] Ban, welke van u zullen vereisen dit armzalige betoog te lezen dat ik, teneinde u niet te vervelen, enigszins heb ingekort, aangezien de eerwaarde pater zo boeiend is in zijn betoog (dat hij u stuurt) als ik vervelend ben in het mijne, zal ik u zeggen, mijnheer, dat ik er niet aan twijfel dat de heer Ban op vele gebieden zeer geleerd is, maar ik durf evenwel te beweren dat hij laat zien dat hij de Franse taal niet begrijpt, aangezien hij de woorden van het lied *Me veux-tu voir mourir*, enz., uitlegt als een weergave van verontwaardiging, woede en dreiging, terwijl het in werkelijkheid de klaaglijke woorden zijn van een minnaar die al het mogelijke doet om zijn beminde dame milder te stemmen. Hierin, evenals in de opeenvolgingen van de consonanten, geeft hij ervan blijk dat het hem aan gezond verstand ontbreekt.

Wat betreft het 'Examen' dat hij heeft opgesteld over iets dat in heel Frankrijk algemeen bewondering ontlokt, geldt dat ik, afgezien van het feit dat, zoals ik al zei, de betekenis van de tekst niet zo is als hij ze uitlegt, moet toegeven dat ik, als de betekenis van de tekst was zoals hij die interpreteert, een slechte keuze zou hebben gedaan wat betreft de toonsoort, die immers lieflijk van karakter is en eerder geschikt om verdriet en geweeklaag uit te drukken dan woede, aangezien het octaaf in de cadens wordt verdeeld in de kleine terts en zijn complement [de grote sext], welke verdeling ontroerend en lieflijk is. Daarom heb ik gelijk gehad deze toonsoort te gebruiken om bij de beminde dame medelijden te kunnen oproepen. Wanneer echter de betekenis van de woorden zo was geweest, zoals de genoemde heer Ban zich die heeft voorgesteld, dan had ik de toonsoort gebruikt die hij ook heeft aangewend, namelijk de ²¹zevende modus, die geschikt is voor de woede, voor kreten en voor de wanhoop, in verband met de verdeling met de grote terts, die even krachtig is als de kleine terts week, hoewel ik, wanneer ik daar zin in heb, alle mogelijke hartstochten net zo goed in de ene modus kan uitdrukken als in de andere. En het is een misvatting anders over accidenties te denken, waarvan men zich met behendigheid kan bedienen om alle toonsoorten gelijk te maken. En ik blijf bij mijn standpunt dat het verschil alleen aan het begin en het einde merkbaar is. Dat wil niet zeggen dat ik het afkeur om zo nu en dan de primaire tonen of zelfs de cadenzen van de toonsoort in kwestie te herhalen, zoals [Giuseffo] Zarlino die op verschillende plaatsten [in zijn werken] aangeeft, maar, zoals een goed redenaar even van zijn betoog afstapt om een mooi verhaal te vertellen, zo kan een componist even de toonsoort verlaten met het voor de gelegenheid vereiste beleid, aangezien hij bij gebreke van dit beleid flagrante ongerijmdheden zou kunnen bedrijven, omdat hij, wanneer hij iets buitengewoons wil doen, in een afgrond zou kunnen vallen, waaruit hij zich niet dan in wanorde kan bevrijden. Maar wanneer, zoals ik heb gezegd, een oordeelkundige aan het roer staat, zal deze van te voren zien welke weg hij moet volgen met tonen die aan een andere toonsoort ontleend zijn zonder de oren van de toehoorders te pijnigen, en hoe hij

18. Parijs: <Boisset>.

19. Parijs: plaats/datumaanduiding ontbreekt.

20. Mersenne.

21. Boësset telt hier de modi volgens het latere systeem van Zarlino, waarbij de eerste modus de authentieke op C is. De zevende modus is dan de authentieke modus op F.

even onmerkbaar terug kan keren naar de laddereigen tonen als hij eruit was vertrokken, hetgeen alleen met veel kunstgrepen kan geschieden en niet kan worden gerealiseerd zonder inspanning.

De genoemde heer Ban heeft teveel filosofie gestudeerd om de titel 'groot musicus' te kunnen verwerven; en om dat te laten geloven door de Franse geleerden had hij zijn 'Examen' van mijn lied niet moeten opsturen, en zeker niet zijn eigen lied, waarmee hij meende te triomferen en de overwinning te behalen, terwijl het werk eerder medelijden dan jaloezie oproept, aangezien er geen koorknaap is die het niet beter zou kunnen. Ik voor mij pretendeer niet er een onderzoek naar in te stellen. Ik zal mij ertoe beperken u te zeggen dat hij die slechte schilders imiteert die, terwijl ze beginnen met klein gekrabbel, een belangrijk schilderij willen maken. Dus zal ik zeggen dat, wanneer hij van zijn werk nog iets goeds wil maken, hij het begin, het midden en het einde opnieuw zou moeten componeren, zowel in het licht van de betekenis van de woorden, als met het oog op de volgorde van de genoemde consonanten, die hij slecht heeft begrepen. En ik zou mijn tijd voor even slecht besteed houden met de correctie van de grote fouten die hij heeft begaan als de tijd die hij heeft verloren met het vervaardigen van zo'n gebrekkig werk.

Zorg er dus maar voor, mijnheer, alstublieft, dat hij nog eens een twaalfstal jaren op deze wetenschap studeert, en als ik dan nog op de wereld ben, dan zal ik hem de gunst verlenen zijn werken te onderzoeken, die het dan misschien waard zijn dat ik er moeite aan besteed.

Dit is alles wat ik u over dit onderwerp kan zeggen, na u te hebben verzekerd dat ik mij gelukkig acht bij u bekend te zijn, door de achting die u mij toedraagt voor het geringe dat ik kan maken, hetgeen mij de aansporing geeft het in de toekomst beter te willen doen, teneinde u te verplichten de eer van uw welwillendheid te continueren en mij te kunnen blijven noemen,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
[Antoine] Boësset.

Parijs, 15 november 1640.

